

ნაციონალური შესტური ენები პოსტსაბჭოთა სივრცეში

შესტური ენები არის ყრუ და სმენადაქვეითებული ადამიანების ენები. მსოფლიოში ყრუთა თემები ითვლება ლინგვისტურ უმცირესობებად. ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის ნატილია ადამიუკის სტატია ეხება უკრაინელი მეცნიერების მოღვაწეობას ნაციონალური შესტური ენის კვლევების სფეროში. აღსანიშნავა, რომ საბჭოთა რეალობაში ნაციონალურ შესტურ ენებს არ გააჩნდათ განვითარების არანაირი პერსპექტივა. იყო მხოლოდ რუსულზე დაფუძნებული საერთო ანბანი და ერთი საერთო „საბჭოთა შესტური ენა“. ეს, რა თქმა უნდა, იყო დომინანტი რუსული შესტური ენა, რომელიც, თავის მხრივ, მოქცეული იყო რუსული სამეცყველო ენის გავლენის ქვეშ. აქ მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ რუსული შესტური ენა ფრანგულიდან მომდინარეობს (ისევე როგორც ამერიკული შესტური ენა).

საბჭოეთის მთვარობის, კერძოდ განათლებისა და კულტურის მესვეურები არ ზრუნავდნენ ყრუთა თემებსა და მათ ენებზე რესპუბლიკების დონეზე. მხოლოდ ერთიან სივრცეში, ერთ დიდ საბჭოთა ყრუ თემად მოიაზრებოდა ამ ტერიტორიაზე მცხოვრები სხვადასხვა ეროვნებისა და სხვადასხვა ენობრივი კუთვნილების მქონე ყრუ და სმენადაქვეითებული მოსახლეობა. აქვე უნდა ითქვას, რომ ეს ადამიანები დღემდე ინარჩუნებენ ერთმანეთთან ურთიერთობას და ძირითადი საკომუნიკაციო ენა ისევე „საბჭოთა შესტური“ ანუ რუსული შესტური ენაა.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ ამ სივრცეში შემავალი ქვეყნების ყველა ნაციონალური შესტური ენა დაექვემდებარა ენის განვითარების ბუნებრივ პროცესს – ანუ დაიწყო შესტურ ენათა რეინტეგრაციის პროცესი. შესაბამისად, ამ ქვეყნებში ლინგვისტებმა დაიწყეს ნაციონალურ შესტურ ენათა შესწავლა. ასეთი სამეცნიერო კვლევები დღესაც თითქმის ყველა ამ ქვეყანაში ტარდება. მეცნიერების წინაშე დადგა ამოცანა გამოევილინათ რეალურად შეუსწავლელი ენები - ჩაეტარებინათ ამ ენათა დესკრიფციული ანალიზი, შეექმნათ ლექსიკონები, სახელმძღვანელოები, ენის კორპუსი და სხვ.

ამ მიმართულებით საქართველოშიც გადაიდგა სერიოზული ნაბიჯები. კერძოდ, USAID-ის დაფინანსებით და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაცია „გადავარჩინოთ ბავშვები“ თბილისის ოფისის დაფინანსებით გამოიცა სამეცნიერო და სასწავლო-მეთოდური

ლიტერატურა. ამ ორგანიზაციების მხარდაჭერით მე გამოვიკვლიე ქართული ფესტური ენის ძირეული გრამატიკული კატეგორიები და წიგნად გამოვეცი ნაშრომი „ქართული ფესტური ენა“. ყრუთა თემთან მჭიდრო თანამშრომლობის პირობებში შევქმენით პირველი ქართული დაქტილური ანბანი და კვლევების რეზულტატები საერთაშორისო კონფერენციებით გავაცანი ჩვენს ლინგვისტ კოლეგებს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში. შოთა რუსთაველის სახელობის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის დაფინანსებით გასულ წელს გამოიცა ქართული ფესტური ენის 4000 ერთეულიანი ლექსიკონი, რომელსაც პარალელურად აქვს ელექტრონული ვერსიაც (იხ. სიატი www.gesl/iliuni.edu.ge). ასევე შევქმენით საარჩევნო ლექსიკონი აშშ საელჩოს მხარდაჭერით და ქართული ფესტური ენის საბავშვო ლექსიკონი საქართველოს ბანკის დაფინანსებით, დავწერეთ ქართული ფესტური ენის განვითარების ჩვენეული კონცეფცია. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში ამჟამად მიმდინარეობს ფესტური ენის პროგრამული თარჯიმნის ენჯინის შემუშავების ინოვაციური პროექტი.

პოსტსაბჭოთა სივრცეში მიმდინარე ფესტური ენების კვლევები მრავალი თვალსაზრისითაა საინტერესო. ნატალია ადამიუკის სტატია იძლევა საშუალებას, რომ თვალი მივადევნოთ ამ მიმართულებით წარმოებულ კვლევებს უკრაინაში. განსაკუთრებით საგულლისხმოა ის გარემოება, რომ ამ ნაშრომში აქცენტი კეთდება ყრუ მეცნიერთა შრომებზე.

*ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტის
პროფესორი თამარ მახარობლიძე*

Contribution of Deaf Researchers of Ukraine to the Development of the National Sign Language

The beginning of the 21st century was marked in Ukraine by positive changes in the Ukrainian state policy regarding the language of the deaf community. For a long time till the 1980s, sign language (SL) did not function as the language of teaching and communication in all academic facilities for deaf children.

At the end of the past century, the leaders of the Deaf Community, namely the heads of regional organizations of the Ukrainian Society of the Deaf (UTOG), sharply raised a question of the use of SL in education. This position was also supported by teachers who had devoted all their life to the education of deaf children and came to the same conclusion – i. e. the need to use the language of the deaf in teaching.

Aiming to draw the attention of researchers, teachers, education authorities of Ukraine, deaf children's parents and representatives of different public organizations to the expectations of the deaf in the field of education, the Ukrainian Society of the Deaf conducted the following nation-wide conferences:

- History of teaching the deaf in Ukraine (2000),
- Problems of rehabilitation of the hearing disabled in Ukraine (2002),
- The present stage of education and upbringing of the deaf (2005).

This latter conference promoted the aspiration of the Ukrainian Society of the Deaf to establish a research center for studying the national SL, as no serious attempts of studying SL in Ukraine had been made previously. The only and legitimate research work known so far is the practical manual of the Ukrainian scholar Mr. Kraievsky R. G. (1964), intended for “employees of deaf schools, employees of enterprises of the All-Ukrainian Society of Deaf-and-Dumbs and the students of deaf-and-dumb pedagogical departments at pedagogical institutes”. As the author points out, the manual is his attempt to systematize gestures and signs of “mime-and-gesture language” [7].